

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Budżetu i Finansów

KBF-4101-007-04/2014
P/14/012

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
T +48 22 444 52 31, F +48 22 444 52 24
kbf@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/012 – Nadzór nad publicznym obrotem instrumentami finansowymi
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Budżetu i Finansów
Kontroler	Wiesław Lipski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92663 z dnia 13 października 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	KDPW_CCP Spółka Akcyjna, 00-498 Warszawa, ul. Książęca 4
Kierownik jednostki kontrolowanej	Iwona Sroka, Prezes Zarządu

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹ organizację i prowadzenie przez KDPW_CCP S.A. systemu gwarantującego prawidłowe wykonanie zobowiązań wynikających z transakcji w formie funduszu rozliczeniowego w okresie od 1 stycznia 2012 r. do 30 czerwca 2014 r.

Uzasadnienie oceny ogólnej

W Regulaminie rozliczeń transakcji i w innych regulacjach wewnętrznych KDPW_CCP S.A. uregulowane zostały zasady funkcjonowania systemu rozliczeń dla transakcji zawieranych w obrocie zorganizowanym i systemu zabezpieczenia płynności rozliczania tych transakcji. KDPW_CCP S.A. zorganizował funkcjonowanie i zarządzał funduszem rozliczeniowym, zabezpieczającym prawidłowe wykonanie zobowiązań wynikających z rozliczeń transakcji zawieranych na rynku regulowanym, prowadzonym przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. i Bondspot S.A. Zasady tworzenia i wykorzystania funduszu określone zostały w Regulaminie funduszu rozliczeniowego. Zapewniony był nadzór nad wyliczaniem wymaganych wpłat do funduszu od uczestników rozliczających i egzekwowaniem wnoszenia wpłat do funduszu. Zgodnie z przyjętymi w KDPW_CCP S.A. uregulowaniami środki funduszu rozliczeniowego lokowane były w bezpieczne instrumenty finansowe.

W okresie od 1 stycznia 2012 r. do 30 czerwca 2014 r. nie wystąpiły przypadki niewniesienia wpłaty przez uczestnika rozliczającego w wysokości wymaganej postanowieniami Regulaminu funduszu rozliczeniowego i nie wystąpiły sytuacje wymagające wykorzystania środków funduszu w celu prawidłowego wykonania zobowiązań wynikających z transakcji.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Zabezpieczenie prawidłowego wykonania zobowiązań wynikających z transakcji zawieranych na rynku zorganizowanym

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą od 1 stycznia 2012 r. do 30 czerwca 2014 r. zadania związane z rozliczaniem transakcji zawieranych na rynku regulowanym i w alternatywnym systemie obrotu w zakresie zdematerializowanych papierów wartościowych oraz prowadzenia systemu zabezpieczenia płynności rozliczeń, w tym systemu gwarantowania rozliczeń transakcji zawartych na rynku regulowanym, realizował KDPW_CCP S.A.

Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. (KDPW S.A.), na podstawie art. 48 ust. 7 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi² (ustawa o obrocie) przekazał wykonywanie tych zadań w drodze pisemnej umowy z dnia 29 listopada 2010 r. do Spółki KDPW_CLEARPOOL S.A. Do umowy podpisano dwa aneksy, tj. aneks nr 1 podpisany dnia 12 kwietnia 2011 r. w związku z zarejestrowaniem zmiany firmy spółki z KDPW_CLEARPOOL S.A. na KDPW_CCP S.A. i aneks nr 2 podpisany 27 czerwca 2013 r. w sprawie zmian w § 7 Umowy.

Spółka KDPW_CCP S.A. spełnia wymogi określone w art. 48 ust. 8 i 9 ustawy o obrocie. Jest Spółką zależną od KDPW S.A. i posiadała na 31 grudnia 2013 r. kapitał własny w wysokości 222.925.849 zł.

(dowód: akta kontroli str. 9, 16-24, 29)

KDPW_CCP S.A. jest instytucją typu CCP (centralny kontrahent), w myśl rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji³, prowadzącą rozliczenia transakcji zawieranych w instrumentach kasowych i derywatach w obrocie zorganizowanym oraz niezorganizowanym. Stosownie do postanowień art. 45h ustawy o obrocie, wprowadzających mechanizm nowacji rozliczeniowej, oraz regulaminów rozliczeń transakcji KDPW_CCP S.A. (w obrocie zorganizowanym i niezorganizowanym) dla każdej transakcji przyjętej do rozliczeń KDPW_CCP S.A. staje się stroną transakcji. Mechanizm nowacji rozliczeniowej realizowany jest w ten sposób, że pierwotny stosunek prawny pomiędzy sprzedającym a kupującym zostaje nieodwracalnie przerwany z momentem przyjęcia transakcji do rozliczeń, a KDPW_CCP S.A. staje się kupującym dla uczestnika sprzedającego oraz sprzedającym dla uczestnika kupującego instrument finansowy wskazany w transakcji przekazanej do rozliczeń. W związku z prowadzoną działalnością kontrahenta centralnego KDPW_CCP S.A. jest zobowiązany do wypełnienia wszystkich obowiązków wynikających z regulaminów rozliczeń transakcji w stosunku do pierwotnych stron transakcji, także w przypadku wystąpienia sytuacji, w której jedna z tych stron nie wykonuje lub nienależyte wykonuje zobowiązania wynikające z rozliczeń transakcji. Mechanizm nowacji rozliczeniowej wprowadzonej w 2012 r. zwiększył odpowiedzialność KDPW_CCP S.A. za prawidłową realizację rozliczeń transakcji zawartych na rynku. W związku z tym wzrosły wymogi w zakresie zarządzania ryzykiem w KDPW_CCP, w celu zapewnienia i utrzymywania zdolności do wywiązywania się z obowiązków wynikających z Regulaminu rozliczeń transakcji w stosunku do pierwotnych stron

² Dz. U. z 2014 r. poz. 94 ze zm.

³ Dz. U. L 201 z 27.07.2012, s. 1 ze zm.

transakcji, także w przypadku wystąpienia sytuacji, gdy jedna z tych stron nie wykonuje lub nienależyte wykonuje zobowiązania wynikające z rozliczeń transakcji. W kontrolowanym okresie w KDPW_CCP S.A. zasady zarządzania ryzykiem, organizację procesu oraz poziom akceptowalnego ryzyka określała Polityka zarządzania ryzykiem, przyjęta Uchwałą Nr 23/13 Zarządu KDPW_CCP S.A. z dnia 27 czerwca 2013 r. (ze zmianami). Polityka zarządzania ryzykiem i wprowadzane zmiany zatwierdzane były przez Radę Nadzorczą KDPW_CCP S.A. Jako nadrzędny cel zarządzania ryzykiem przyjęto zapewnienie i utrzymywanie zdolności KDPW_CCP S.A. do wywiązywania się ze zobowiązań finansowych oraz realizacji wyznaczonych celów w ramach prowadzonej działalności, zapobieganie sytuacjom kryzysowym, określenie i zdefiniowanie rozwiązań zapewniających bezpieczeństwo działania KDPW_CCP S.A. oraz realizację zobowiązań finansowych w przypadku ewentualnej niewypłacalności uczestników rozliczających lub innej sytuacji kryzysowej.

(dowód: akta kontroli str. 9, 26-28, 322-395)

Zadania KDPW_CCP S.A. w zakresie rozliczania transakcji zawieranych na rynku zorganizowanym i prowadzenia systemu gwarantowania rozliczeń tych transakcji uregulowane były w Regulaminie Organizacyjnym KDPW_CCP S.A., wprowadzonym Uchwałą nr 4/11 Zarządu KDPW_CCP S.A. z dnia 13 czerwca 2011 r. (ze zmianami), a od 28 maja 2013 r. Uchwałą Nr 15/13 Zarządu KDPW_CCP S.A. z dnia 28 maja 2013 r. (ze zmianami).

Zasady funkcjonowania systemu rozliczeń prowadzonego przez KDPW_CCP S.A. dla transakcji zawieranych w obrocie zorganizowanym, w tym systemu zabezpieczenia płynności rozliczania transakcji, określone były w Regulaminie rozliczeń transakcji, uchwalonym - zgodnie z art. 48 ust. 15 ww. ustawy o obrocie – przez Radę Nadzorczą KDPW_CLEARPOOL S.A. Uchwałą Nr 9/9/10 z dnia 29 listopada 2010 r. (ze zmianami). Stosownie do art. 48 ust. 16 ww. ustawy o obrocie Regulamin i jego zmiany zatwierdzone zostały przez Komisję Nadzoru Finansowego (KNF).

Zgodnie z § 46 Regulaminu rozliczeń transakcji KDPW_CCP S.A., w ramach systemu zabezpieczenia płynności dokonywanych rozliczeń transakcji, gromadził i zarządzał środkami stanowiącymi depozyty zabezpieczające, środkami tworzącymi fundusz rozliczeniowy i właściwy fundusz zabezpieczający dla poszczególnych alternatywnych systemów obrotu, dokonywał bieżących rozliczeń pomiędzy stronami transakcji zawieranych na rynku instrumentów pochodnych i stosownie do ich wyników składał właściwej izbie rozrachunkowej zlecenia przeprowadzenia bieżących rozrachunków pomiędzy uczestnikami będącymi stronami tych transakcji, organizował system automatycznych pożyczek papierów wartościowych we współpracy z KDPW S.A.

Funkcjonowanie depozytów zabezpieczających uregulowane zostało w § 47-50 Regulaminu. Depozyty zabezpieczające, wnoszone indywidualnie przez uczestników rozliczających, służą zabezpieczeniu ryzyka związanego z rozliczeniem transakcji uczestnika. Zadaniem tych depozytów jest zabezpieczenie ryzyka związanego z wystąpieniem ewentualnych strat, wynikających ze zmian ekspozycji w normalnych warunkach rynkowych w okresie likwidacji pozycji przy zadanym współczynniku ufności. Obliczenia depozytów zabezpieczających prowadzone są przy wykorzystaniu portfelowej miary ryzyka, tzn. uwzględniającej korelację pozycji w obrębie portfela. Depozyt zabezpieczający naliczany jest codziennie począwszy od dnia zawarcia transakcji do dnia dokonania rozrachunku. Depozyty zabezpieczające występują jako:

- właściwy depozyt zabezpieczający, który pobierany jest w celu zabezpieczenia ryzyka rynkowego w zakresie transakcji zawartych w papierach wartościowych

oraz w zakresie transakcji zawartych na rynku instrumentów pochodnych, dla których nie nastąpił jeszcze rozrachunek,

- wstępny depozyt rozliczeniowy, którego celem jest zabezpieczenie zmian śróddziennej ekspozycji uczestnika z tytułu zawarcia nowych transakcji, zmiany cen, stóp procentowych, kursów walut lub zmiany parametrów ryzyka; wartość minimalna wstępnego depozytu rozliczeniowego wynosi 100.000 zł,
- depozyt dodatkowy, który określa dodatkowe zobowiązanie uczestnika wymagane w sytuacji, gdy wartość ryzyka niepokrytego obliczonego w stosunku do pozycji uczestnika rozliczającego przekroczy wartość wpłat uczestnika rozliczającego do funduszu rozliczeniowego lub funduszu zabezpieczającego w alternatywnym systemie obrotu w okresie pomiędzy kolejnymi aktualizacjami funduszy.

Funkcjonowanie systemu automatycznych pożyczek papierów wartościowych uregulowane zostało w § 54 Regulaminu. Zawarcie umowy pożyczki w ramach systemu automatycznych pożyczek papierów wartościowych jest inicjowane w przypadku:

- stwierdzenia przez KDPW S.A., że zlecenie rozrachunku transakcji złożone przez KDPW_CCP S.A. nie może zostać zrealizowane z powodu braku papierów wartościowych lub
- zawieszenia przez KDPW S.A., z powodu braku papierów wartościowych, rozrachunku transakcji przeprowadzanego na podstawie zlecenia rozrachunku złożonego przez KDPW_CCP S.A.

W ramach systemu automatycznych pożyczek papierów wartościowych umowy pożyczki zawierane są za pośrednictwem KDPW S.A., działającego w tym zakresie na zlecenie KDPW_CCP S.A.

Funkcjonowanie funduszu rozliczeniowego i właściwych funduszy zabezpieczających dla poszczególnych alternatywnych systemów obrotu, na których zawierane są transakcje rozliczane przez KDPW_CCP S.A., uregulowane zostało odpowiednio w § 56 i 57 Regulaminu. Fundusz rozliczeniowy i fundusze zabezpieczające w alternatywnych systemach obrotu służą zabezpieczeniu prawidłowego wykonania zobowiązań wynikających z prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. rozliczeń transakcji zawieranych na rynku zorganizowanym. Są dodatkowym zasobem, który może zostać użyty, gdy środki zgromadzone w ramach depozytów zabezpieczających okażą się niewystarczające. Wpłaty do funduszy wnoszone są solidarnie przez poszczególnych uczestników rozliczających, proporcjonalnie do wartości ich ryzyka niepokrytego w analizowanym okresie. Ryzyko niepokryte stanowi różnicę pomiędzy wartością depozytów zabezpieczających obliczonych dla warunków skrajnych (ekstremalnych, ale możliwych) a wartością depozytów obliczonych dla warunków normalnych. KDPW_CCP S.A. określa poziom ryzyka, który powinien zabezpieczyć w prowadzonym systemie gwarantowania i na tej podstawie szacuje parametry scenariuszy warunków skrajnych (ekstremalnych, ale możliwych zdarzeń rynkowych) wykorzystywanych do określenia wartości środków gromadzonych w funduszach. Masa majątkowa funduszy stanowi współwłasność łączną uczestników.

Sposób tworzenia i wykorzystywania funduszu rozliczeniowego i funduszy zabezpieczających prawidłowe rozliczanie transakcji określały regulaminy wewnętrzne KDPW_CCP S.A.

(dowód: akta kontroli str. 9-15, 30-321, 429-436 483-668)

Kontrolą w zakresie organizacji i zarządzania przez KDPW_CCP S.A. objęto fundusz rozliczeniowy utworzony z wpłat uczestników rozliczających na podstawie art. 65 ust. 1 ustawy o obrocie. Zgodnie z art. 65 ust. 2 ww. ustawy fundusz

rozliczeniowy zapewnia rozliczanie transakcji zawieranych na rynku regulowanym prowadzonym przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. i Bondspot S.A., w zakresie określonym w regulaminie funduszu rozliczeniowego. Art. 65 ust. 3 ustawy o obrocie upoważnia KDPW_CCP S.A. do zarządzania środkami tego funduszu. Zasady tworzenia i wykorzystania funduszu rozliczeniowego określa Regulamin rozliczeń transakcji oraz Regulamin funduszu rozliczeniowego.

Regulamin funduszu rozliczeniowego, zgodnie z art. 66 ust. 2 w związku z art. 66 ust. 3 ustawy o obrocie, przyjęty został Uchwałą nr 1/10/11 Rady Nadzorczej KDPW_CLEARPOOL S.A. z dnia 11 stycznia 2011 r. W kontrolowanym okresie, uchwałami Rady Nadzorczej KDPW_CCP S.A., wprowadzono trzy zmiany do Regulaminu. Regulamin i wprowadzone zmiany zatwierdzone zostały przez KNF. W Regulaminie określona jest procedura wnoszenia i aktualizacji wpłat do funduszu oraz metodologia wyliczenia wpłat. Zgodnie z § 4 Regulaminu wpłaty uczestników polegają na wniesieniu środków pieniężnych lub skarbowych papierów wartościowych do wysokości maksymalnie 90% wyliczonej wysokości wpłaty. Każdy uczestnik rozliczający jest zobowiązany, przed przystąpieniem do rozliczeń, wnieść do funduszu wpłatę pieniężną w wysokości pięciokrotności wpłaty minimalnej, która w kontrolowanym okresie wynosiła 100.000 zł. Wpłaty do zasobu podstawowego funduszu rozliczeniowego, zgodnie z § 7 Regulaminu, podlegają aktualizacji w każdym ostatnim dniu roboczym miesiąca kalendarzowego. Oprócz comiesięcznej aktualizacji wpłat, każdego dnia ustalana jest bieżąca wartość rynkowa wniesionych papierów wartościowych. W przypadku, gdy wycena wniesionych i zaliczonych papierów wartościowych zmienia się o więcej niż 1.000 zł dokonywana jest aktualizacja wpłaty gotówkowej. Wyliczenia dotyczące aktualizacji wpłat do funduszu rozliczeniowego wykonywane są w systemie kdpw_stream. Wyniki wyliczeń udostępniane są do wiadomości uczestnikom rozliczającym na bieżąco. W przypadku wystąpienia dopłaty uczestnicy, zgodnie z § 11 ust. 1 Regulaminu, wnoszą wpłaty uzupełniające do godziny 8³⁰ w dniu następującym po dniu aktualizacji. W tym samym dniu KDPW_CCP S.A. dokonuje zwrotu części, jeżeli nowa wysokość wpłaty jest mniejsza od uprzednio wniesionej przez uczestnika. Rozliczenia dokonywane są poprzez obciążenie lub uznanie rachunku płatnika uczestników rozliczających w Narodowym Banku Polskim, a uczestnicy rozliczający zobowiązani są do zabezpieczenia środków na rachunkach swoich płatników. Zobowiązania i należności uczestnika z tytułu regulacji wpłat do funduszu rozliczeniowego, zgodnie z § 9 ust. 6 Regulaminu, podlegają kompensacji z jego zobowiązaniami i należnościami wynikającymi z tytułu regulacji wpłat do funduszy zabezpieczających w alternatywnych systemach obrotu, z tytułu właściwego depozytu zabezpieczającego z tytułu bieżących rozliczeń. Kontrola wnoszenia wpłat w zakresie terminowości i prawidłowości kwot realizowana jest w systemie kdpw_stream, który rejestruje kwoty, daty i godziny realizacji przelewów. W tym samym dniu potwierdzane jest uczestnikowi dokonanie wpłaty. Komunikacja pomiędzy KDPW_CCP S.A. a uczestnikami odbywa się w formie elektronicznej w określonym formacie lub określonej strukturze z wykorzystaniem Systemu wymiany informacji.

(dowód: akta kontroli str. 6, 274-321, 429-430, 434)

W objętych kontrolą pięciu dniach (31 maja 2013 r., 31 lipca 2013 r., 30 września 2013 r., 31 marca 2014 r. i 30 czerwca 2014 r.) wyliczone w systemie kdpw_stream wymagane wpłaty dla pięciu uczestników rozliczających wykazały trzy przypadki niedopłaty na fundusz rozliczeniowy u dwóch uczestników na kwotę 707.060 zł i sześć przypadków nadpłaty w tym funduszu u trzech uczestników na kwotę 2.758.697 zł. Należne wpłaty uzupełniające uczestników na fundusz rozliczeniowy

i zwroty KDPW_CCP S.A. nadpłat uczestnikom zostały zrealizowane zgodnie z § 11 ust. 1 Regulaminu funduszu rozliczeniowego.

W okresie od 1 stycznia 2012 r. do 30 czerwca 2014 r. nie wystąpiły przypadki niewniesienia wkładu przez uczestnika rozliczającego w wysokości wymaganej postanowieniami Regulaminu funduszu rozliczeniowego i nie korzystano ze środków funduszu rozliczeniowego w celu prawidłowego wykonania zobowiązań wynikających z transakcji.

(dowód: akta kontroli str. 7, 429-430, 434, 437-482)

Stan środków wniesionych do funduszu rozliczeniowego, w tym środków pieniężnych i skarbowych papierów wartościowych, na 31 grudnia 2012 r. wynosił 256.623.471 zł, 31 grudnia 2013 r. 313.750.878 zł, a na 30 czerwca 2014 r. 311.882.909 zł. Wpłaty w środkach pieniężnych na 31 grudnia 2012 r. wynosiły 217.267.652 zł, 31 grudnia 2013 r. 283.028.030 zł, a na 30 czerwca 2014 r. 267.839.979 zł.

W ramach zarządzania funduszem rozliczeniowym KDPW_CCP S.A. inwestował środki pieniężne w obligacje skarbowe, obligacje gwarantowane przez Skarb Państwa, bony skarbowe, krótkoterminowe bankowe papiery wartościowe i w lokaty bankowe. W 2012 r. osiągnięto 8.734.483 zł przychodu z tych inwestycji, w 2013 r. 8.423.214 zł, a w I połowie 2014 r. 3.174.342 zł. Środki stanowiące przychód z inwestycji wypłacane są uczestnikom w okresach kwartalnych, proporcjonalnie do ich udziału w funduszu rozliczeniowym, w pierwszym dniu roboczym kolejnego kwartału. Zasady zarządzania środkami pieniężnymi funduszu rozliczeniowego uregulowane były Uchwałą nr 15/11 Zarządu KDPW_CCP S.A. z dnia 14 czerwca 2011 r. (ze zmianami), oraz Uchwałą nr 20/14 Zarządu KDPW_CCP S.A. z dnia 28 marca 2014 r. (ze zmianami) w sprawie przyjęcia Planu zachowania płynności. Stosownie do § 30 Regulaminu funduszu rozliczeniowego, KDPW_CCP S.A. przekazywał uczestnikom rozliczającym półroczne i roczne sprawozdania z zarządzania środkami pieniężnymi funduszu rozliczeniowego.

(dowód: akta kontroli str. 412-427)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Budżetu i Finansów Najwyższej Izby Kontroli.

Warszawa, dnia grudnia 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Budżetu i Finansów

Kontroler
Wiesław Lipski
Główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
Stanisław Jarosz

.....
podpis

.....
podpis